Η δευτερογενής θυματοποίηση και η δικαστική μεροληψία λόγω στερεοτυπικής αντιμετώπισης των θυμάτων έμφυλης βίας ως παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Σταύρος Παυλακούδης[*]

Το άρθρο εξετάζει τη δευτερογενή θυματοποίηση των θυμάτων έμφυλης βίας, κυρίως γυναικών και αναφορικά με εγκλήματα σεξουαλικής κακοποίησης και βιασμού, ως παράγοντα αποτροπής πρόσβασής τους σε δίκαιη και αμερόληπτη δίκη, από τις αρχές απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Εντοπίζεται η εσφαλμένη χρήση του όρου από τη νομοθεσία και μέρος της θεωρίας, ενώ οι διαστάσεις του φαινομένου φωτίζονται μέσα από τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ με αναφορά και στο επίπεδο της Επιτροπής CEDAW των Ηνωμένων Εθνών.

δευτερογενής θυματοποίηση – επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση – δικαστική μεροληψία – έμφυλη βία – σεξουαλική κακοποίηση – βιασμός – έμφυλα στερεότυπα – ανθρώπινα δικαιώματα – πρόσβαση στη δικαιοσύνη

«*A legal framework is essential for victims and witnesses to be able to approach law enforcement officials in safety and to be able to give evidence without fear of either retaliation or social or familial ostracism. There is little advantage in developing jurisprudence ... if onerous procedural rules inhibit women from testifying, or if stereotypes are used to discredit their testimony*»[1].

Α. Εισαγωγή

Για δεκαετίες, τα θύματα έμφυλης βίας, κυρίως σεξουαλικών εγκλημάτων, δεν δέχονταν, ως επί το πλείστον, ενσυναισθητική ή κάποια συμπεριφορά θετικής ανταπόκρισης από την αστυνομία και τους εμπλεκόμενους φορείς της ποινικής διαδικασίας (Jordan, 2011, Koss, 2000, Konradi, 1996), όταν απευθύνονταν σε αυτούς για να καταγγείλουν συναφή αδικήματα. Τα θύματα αυτού του είδους εγκλημάτων υφίστανται μια μακρά και επώδυνη ποινική διαδικασία, η οποία μπορεί να προκαλέσει παρατεταμένο ψυχικό άλγος, το οποίο οφείλεται σε μια ευρεία γκάμα συμπεριφορών και αντιδράσεων από τις αντίστοιχες αστυνομικές και δικαστικές αρχές, που μπορεί να εκτείνεται από την έλλειψη υποστήριξης και κατανόησης γι' αυτό που τους συνέβη, μέχρι τη μομφή και αμφισβήτηση της αξιοπιστίας τους και της αλήθειας των γεγονότων που καταθέτουν. Οι πολύωρες και επαναλαμβανόμενες καταθέσεις των περιστατικών σεξουαλικής βίας ενώπιον των αξιωματούχων επιβολής του νόμου, συχνά του αντίθετου φύλου, οι υποτιμητικές φράσεις και αφορισμοί που μπορεί να δεχτούν από εκείνους, ερωτήσεις όπως: «γιατί αναφέρετε τώρα το περιστατικό, ενώ συνέβη τόσο καιρό πριν;» ή «γιατί πήγατε σε ένα μέρος σαν αυτό;» μέχρι την έμμεση ή και άμεση επίρριψη ευθυνών στο ίδιο το θύμα γι' αυτό που του συνέβη, μπορεί να οδηγήσουν στην επαναβίωση του τραύματος και την επιδείνωση των συναισθημάτων αυτοενοχοποίησης και ντροπής που αισθάνονται τα θύματα. Οι γυναίκες – τα κατά συντριπτική πλειοψηφία θύματα της έμφυλης βίας – που έχουν βιασθεί εξακολουθούν να ντροπιάζονται, να αμφισβητούνται και να κακομεταχειρίζονται από τις νομικές υπηρεσίες που διεκπεραιώνουν τη σχετική διαδικασία (Martin and Powell, 1994).

[*] *ΜΔΕ, Νομικός*

[1]. C. CHINKIN / H. CHARLESWORTH, Building Women into Peace: The International Legal Framework, Third World Q. (special issue), 2006, σσ. 937, 948-49.

Οι συγγραφείς Taylor και Norma (2012) διερωτώνται[2] αν η καταγγελία του βιασμού αποτελεί μια ορθολογική επιλογή, αναλογιζόμενοι τον κίνδυνο δευτερογενούς θυματοποίησης. Η αστυνομία, τα δικαστήρια και εκείνοι στους οποίους καταφεύγουν τα θύματα για βοήθεια (φορείς υγείας, κοινωνικές υπηρεσίες, δικηγόροι) είναι ιδιαιτέρως σημαντικό να δίνουν σαφή και ξεκάθαρα μηνύματα, ότι υπεύθυνος για το έγκλημα είναι ο δράστης και ότι το θύμα δεν φέρει καμιά ευθύνη[3]. Το θύμα έχει το δικαίωμα να αναγνωρίζεται ως ένα πρόσωπο που έχει αδικηθεί και δικαιούται αντιμετώπισης με σεβασμό και επαγγελματισμό (άρθρα 1 και 25 της ευρωπαϊκής Οδηγίας για τα θύματα).

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ ή το Δικαστήριο) έχει αποφανθεί σε πλείστες αποφάσεις του πως τα δικαιώματα των θυμάτων εγκληματικών πράξεων, στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, εμπίπτουν στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ και πως τα θύματα, ιδιαίτερα εκείνα των σεξουαλικών εγκλημάτων, πρέπει να τυγχάνουν ιδιαίτερης μεταχείρισης κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, έτσι ώστε να προστατεύονται από τη δευτερογενή θυματοποίηση (*Y. v. Slovenia*, παρ. 97 και 101, *A and B. v. Croatia*, παρ. 121, *N.C. v. Turkey*, παρ. 95, *J.L. v. Italy*, παρ. 119).

Σε ορισμένες αποφάσεις του, το Δικαστήριο διαπίστωσε τη χρήση επιβλαβών έμφυλων στερεοτύπων, τόσο από τις διωκτικές αρχές αλλά και από δικαστικά όργανα, σε βάρος θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης και βιασμού, συμπεριφορά που θέτει εν τέλει σε αμφισβήτηση την αμερόληπτη κρίση των οργάνων αυτών, τόσο για τη συνέχιση της ανακριτικής διαδικασίας, την άσκηση ποινικής δίωξης, αλλά ακόμα και για την καταδίκη ή την απαλλαγή των δραστών. Είναι πρόσφατες οι καταδίκες της Ελλάδας και της Κύπρου (*Χ κατά Ελλάδας*, 38588/21, *ΜΤ κατά Κύπρου*, 28150/22, και *Χ κατά Κύπρου*, 40733/22) από το Δικαστήριο του Στρασβούργου για τη σεξιστική αντιμετώπιση γυναικών που κατήγγειλαν αδικήματα βιασμού, την απρόθυμη στάση των διωκτικών και δικαστικών αρχών να συνεχίσουν τις έρευνες εναντίον των δραστών, τη μομφή εναντίον των θυμάτων και τη στήριξη του βάρους απόδειξης σε συμπεριφορές τους που δεν συνδέονται αιτιωδώς με τη διάπραξη των εγκλημάτων, την αμφισβήτηση των καταγγελλόμενων και εν τέλει την ατιμωρησία των φερόμενων εγκληματιών. Όπως είναι λογικό, οι συμπεριφορές αυτές κλονίζουν την εμπιστοσύνη των θυμάτων στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης και αποθαρρύνουν εν γένει τις γυναίκες που υφίστανται σεξουαλική κακοποίηση από την καταγγελία συναφών αδικημάτων στις αρχές[4], ενώ σοβαρά ζητήματα τίθενται ως προς τη δημιουργία κλίματος ευεπίφορου προς την έμφυλη βία μέσω της ατιμωρησίας των δραστών.

Β. Ορισμός της δευτερογενούς θυματοποίησης και εσφαλμένη χρήση του όρου από την ελληνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία

Όλη η συναφής βιβλιογραφία αναφέρει τον Martin Symonds (1980) ως τον «πατέρα» του όρου, ο οποίος μίλησε για δεύτερο τραύμα (second injury). Έχει ονομαστεί και δεύτερη κακοποίηση (Williams & Holmes, 1981) ή δεύτερος βιασμός (Madigan & Gamble, 1991). Οι ορισμοί που έχουν δοθεί έκτοτε αναφέρουν, ως επί το πλείστον, τις αρνητικές επιπτώσεις που δέχονται τα θύματα κατά την επαφή τους με ιατρικές, κοινωνικές ή νομικές υπηρεσίες. Ωστόσο, οι περισσότερες διαθέσιμες έρευνες για τη δευτερογενή θυματοποίηση εστιάζουν στην τραυματική εμπειρία των θυμάτων κατά την επαφή τους με τις ποινικές αρχές (αστυνομία,

---

[2]. C.P. CARROLL, The "lottery" of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals, Nordic Journal of Criminology, 2021, σσ. 23-41.

[3]. EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS 2019, Women as victims of partner violence, Justice for victims of violent crime, Part IV, σ. 46.

[4]. A. GEKOSKI / M.A.H. HORVATH / K. DAVIES, Police officers' perspectives on the secondary victimization of rape and serious sexual assault victims, Psychology, Crime & Law, 2026, σσ. 1-32. https://doi.org/10.1080/1068316X.2025.2611338, όπου αναφέρεται πως «σε έρευνα που διεξήχθη (Hohl …et al., 2023) βρέθηκε πως το 50% των συμμετεχόντων-θυμάτων είχε χάσει την εμπιστοσύνη του στην αστυνομία, εξ αιτίας της (μη) δράσης της, ενώ το 56% δήλωσε πως θεωρούσε απίθανο να καταγγείλει στην αστυνομία έναν μελλοντικό βιασμό».

εισαγγελείς, δικαστές). Οι επιπτώσεις που διαπιστώνονται αναφέρονται στην έντονη, κατηγορητική προς το θύμα συμπεριφορά και τις αρνητικές εμπειρίες του θύματος σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας, τα οποία φαινόμενα συχνά έχουν ως αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη αίσθηση του τραύματος[5]. Θεωρείται ακόμα ως τέτοια και η μη διάθεση ανταπόκρισης των αρχών όταν δέχονται καταγγελία για τα ανωτέρω αδικήματα.

Στον ευρωπαϊκό νομικό κόσμο, το νομοθέτημα με την πληρέστερη προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων εγκληματικών πράξεων αποτελεί η Οδηγία 2012/29/ΕΕ. Παρόλο που το νομοθέτημα αυτό αναφέρεται τουλάχιστον 17 φορές στη δευτερογενή θυματοποίηση, δεν περιλαμβάνει κάποιον ορισμό της[6]. Στην ευρωπαϊκή Οδηγία 2024/1385/ΕΕ για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας, ο όρος secondary και repeat victimization (δευτερογενής ή επανειλημμένη - επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση) αναφέρεται σε τέσσερα άρθρα και πέντε σκέψεις του προοιμίου, χωρίς να δίνεται και σε αυτό το νομοθέτημα κάποιος ορισμός της.

Ορισμό, ωστόσο, για τη «δευτερογενή θυματοποίηση», όσο και για τη διαφορετική περίπτωση της «επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης» (repeat victimization), με την οποία συγχέεται συχνά και χρησιμοποιείται κυρίως από την αγγλόφωνη βιβλιογραφία, τη νομοθεσία και τη νομολογία ως παραπλήσιος όρος, δίνει η Σύσταση CM/Rec(2023)2 της Επιτροπής των Υπουργών των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, για τα δικαιώματα, τις υπηρεσίες και την υποστήριξη των θυμάτων εγκλήματος. Έτσι, ως «επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση» ορίζεται η κατάσταση στην οποία το ίδιο πρόσωπο είναι θύμα περισσότερων του ενός εγκλημάτων σε μια ορισμένη χρονική περίοδο και περιλαμβάνει, ιδίως, καταστάσεις στις οποίες το πρόσωπο αυτό είναι θύμα εγκληματικών πράξεων που διαπράττονται από τον ίδιο δράστη και καταστάσεις στις οποίες το ίδιο πρόσωπο είναι θύμα εγκληματικών πράξεων ίδιας φύσεως, που διαπράττονται από διαφορετικούς δράστες.

Η ως άνω Σύσταση της Επιτροπής των υπουργών ορίζει ως «δευτερογενή θυματοποίηση» εκείνη που συμβαίνει, όχι ως άμεσο αποτέλεσμα της εγκληματικής πράξης, αλλά ως αποτέλεσμα της ανταπόκρισης των δημόσιων ή ιδιωτικών θεσμικών οργάνων και άλλων ατόμων προς το θύμα.

Ενώ η προαναφερόμενη Σύσταση της Επιτροπής των υπουργών των κρατών μελών δίνει δύο ορισμούς με ξεκάθαρα διαφορετικό περιεχόμενο, για δύο εντελώς διαφορετικά μεταξύ τους φαινόμενα – αφενός, για τη «δευτερογενή θυματοποίηση» (secondary victimization), αφετέρου, για την «επαναλαμβανόμενη ή επανειλημμένη θυματοποίηση» (repeat victimization) – στην αγγλόφωνη και ελληνική θεωρία, πολλές φορές, οι δύο όροι συγχέονται και χρησιμοποιείται ο όρος «δευτερογενής θυματοποίηση» για να περιγράψει την επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση. Αυτό συμβαίνει κατ' εξοχήν στην ευρωπαϊκή, αλλά και στην ελληνική νομοθεσία.

Στην Οδηγία 2012/29/ΕΕ, ο όρος «δευτερογενής θυματοποίηση» και «επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση» χρησιμοποιούνται μαζί και αδιαφοροποίητα, σχεδόν πάντοτε ακολουθούμενοι από τους όρους «εκφοβισμός» και «αντεκδίκηση» (από τον δράστη), ενώ ουσιαστικά η χρήση του όρου αφορά αποκλειστικά στην επαναλαμβανόμενη ή επανειλημμένη θυματοποίηση και σε καμία περίπτωση στη δευτερογενή, όπως ορίζεται στη συντριπτική πλειοψηφία της σχετικής βιβλιογραφίας και στον ορισμό του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ομοίως, στον ελληνικό νόμο 5090/2024, ο οποίος πρόσθεσε το άρθρο 23Α στον νόμο περί ενδοοικογενειακής βίας (Ν. 3500/2006), ο όρος της δευτερογενούς και επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης χρησιμοποιείται επίσης αδιαφοροποίητα[7] για να περιγράψει αποκλειστικά το φαινόμενο της

---

[5]. A.M. PREDA, The prevention of secondary victimization Implementation of Mendez principles, file:///C:/Users/User/Downloads/2025_Preda_ThePreventionOfSecondaryVictim_Qucosa-UBL-1.pdf.

[6]. A. PEMBERTON / E. MULDER, Bringing injustice back in: Secondary victimization as epistemic injustice, Criminology & Criminal Justice, 2023, https://doi.org/10.1177/17488958231181345.

[7]. Την αστοχία στη χρήση του όρου από τον Έλληνα νομοθέτη επεσήμανα ήδη στο: Σ. ΠΑΥΛΑΚΟΥΔΗ, Η διαχείριση του κινδύνου επανάληψης της βίας και αφαίρεσης της ζωής των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, ΠοινΔικ, 2025, σ. 440, υποσημ. 2.

επαναλαμβανόμενης, από τον δράστη ή δράστες συναφών εγκλημάτων, θυματοποίησης, ήτοι την κατ' επανάληψη τέλεση του ίδιου ή παρόμοιας φύσης εγκλημάτων.

Η ευρωπαϊκή Οδηγία 2024/1385/ΕΕ «Για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας» φαίνεται, ευτυχώς, να αποκλίνει από το προαναφερόμενο νομοθετικό προηγούμενο και να χρησιμοποιεί τον όρο «δευτερογενής θυματοποίηση» με την έννοια που του δίνει ο ορισμός του Συμβουλίου της Ευρώπης και η πλειοψηφία της σχετικής με το αντικείμενο βιβλιογραφίας.

Γ. Ευρωπαϊκό δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου και δευτερογενής θυματοποίηση

Το ΕΔΔΑ αντιμετώπισε σε πολλές υποθέσεις ισχυρισμούς των προσφευγουσών-θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης ή βιασμού, σχετικά με τη δευτερογενή θυματοποίησή τους, τόσο από τις εθνικές αρχές, οι οποίες είναι υπεύθυνες για τη δίωξη και καταστολή των εγκλημάτων αυτών, όσο και από τις δικαστικές αρχές. Η κρίση επί των ισχυρισμών αυτών πραγματοποιείται συνήθως υπό το πρίσμα των άρθρων 8 και 14 της ΕΣΔΑ, ως παραβίαση των δικαιωμάτων των θυμάτων εγκληματικών πράξεων, σε συνδυασμό πολλές φορές με τη συναφή ευρωπαϊκή Οδηγία 2012/29. Στην υπόθεση *J.L. v. Italy* (προσφυγή αρ. 5671/16), η οποία αφορούσε στον ομαδικό βιασμό ενήλικης γυναίκας (φοιτήτριας 22 ετών τη χρονική περίοδο του βιασμού) από επτά ενήλικες άνδρες, το θύμα προσέφυγε στο ΕΔΔΑ παραπονούμενη ότι οι εθνικές αρχές της Ιταλίας είχαν παραβιάσει τις υποχρεώσεις τους για την αποτελεσματική προστασία της από ένα τέτοιο έγκλημα, καθώς και για τη διασφάλιση του δικαιώματός της στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και της σωματικής της ακεραιότητας. Πράξεις που ισοδυναμούν με παραβίαση των άρθρων 8 και 14 της ΕΣΔΑ.

Η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι τα δικαιώματά της, ως φερόμενου θύματος, δεν προστατεύθηκαν επαρκώς κατά την ποινική διαδικασία, ερχόμενη πολλές φορές σε οπτική επαφή με τους δράστες, σε μια χρονικά μακρά και ψυχικά επίπονη διαδικασία. Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα είχε υποβληθεί σε πολύωρες καταθέσεις ενώπιον των αρχών, κατά τη διάρκεια των οποίων κλήθηκε να καταθέσει λεπτομέρειες για τη σεξουαλική, οικογενειακή και προσωπική της ζωή – ακόμα και για τις vegan διατροφικές της συνήθειες και το ψευδώνυμό της στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης – οι οποίες δεν είχαν σχέση με το συγκεκριμένο αδίκημα, ενώ οι δράστες δεν υποβλήθηκαν σε παρόμοια μεταχείριση. Το ποινικό εφετείο αθώωσε τους κατηγορούμενους, βασιζόμενο στην εκτίμηση των σεξουαλικών της συνηθειών και συντρόφων, των προσωπικών της επιλογών κι όχι βάσει περιστατικών και αντικειμενικών αποδείξεων. Δεν της παρασχέθηκε καμία ψυχολογική υποστήριξη από τις ιταλικές αρχές, ενώ παραβιάστηκε το δικαίωμά της στη μυστικότητα της διαδικασίας και στα προσωπικά της δεδομένα.

Το ΕΔΔΑ δέχθηκε ότι τα δικαιώματα των θυμάτων εγκληματικών πράξεων στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας προστατεύονται από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ. Το άρθρο αυτό προστατεύει, αφενός, τα άτομα από τις αυθαίρετες επεμβάσεις των δημόσιων αρχών και, αφετέρου, συνεπάγεται θετικές υποχρεώσεις των κρατών για αποτελεσματική προστασία του δικαιώματος της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Τα συμβαλλόμενα μέρη υποχρεούνται να οργανώνουν την ποινική διαδικασία με τέτοιο τρόπο που να μην θίγει αδικαιολόγητα τη ζωή, την ελευθερία ή την ασφάλεια των μαρτύρων και ιδιαίτερα των θυμάτων. Ειδικά οι ποινικές διαδικασίες που αφορούν σε θύματα σεξουαλικής κακοποίησης εκλαμβάνονται ως βασανιστήριο από τα ίδια, όταν έρχονται αντιμέτωπα με τους δράστες της επίθεσης. Για τον λόγο αυτό, πρέπει να περιβάλλονται με κατάλληλη φροντίδα κατά την ποινική διαδικασία, προκειμένου να αποφεύγεται η δευτερογενής θυματοποίησή τους (παρ. 119). Το Δικαστήριο έκανε αναφορά και σε άλλα κείμενα του διεθνούς δικαίου, όπως η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, καθώς και η ευρωπαϊκή Οδηγία της 25ης Οκτωβρίου 2012, εκ των οποίων προκύπτουν οι ίδιες ως άνω υποχρεώσεις.

Στην προαναφερόμενη υπόθεση (*J.L. v. Italy*), παρά τις διαπιστώσεις του περί ιστορικά άνισων σχέσεων εξουσίας, έμφυλης ανισότητας και διακριτικής μεταχείρισης (παρ. 147), το

Δικαστήριο δεν θεώρησε αναγκαίο να εξετάσει εάν, στη συγκριμένη υπόθεση, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ, παρά τον σχετικό ισχυρισμό της προσφεύγουσας, ενέργεια για την οποία δέχτηκε κριτική από τη θεωρία[8]. Με παρόμοιο τρόπο κινήθηκε και στην υπόθεση *J.S. v. Slovakia* (προσφυγή αρ. 35767/23) αναφορικά με τη θεμελίωση παραβίασης του άρθρου 14. Το κύριο επιχείρημα της προσφεύγουσας, στην υπόθεση αυτή, ήταν πως τα εθνικά δικαστήρια υποβάθμισαν τη βία που η ίδια υπέστη και δεν έδωσαν τη δέουσα βαρύτητα στις καταθέσεις της. Αμφισβήτησε την εκτίμηση του αποδεικτικού υλικού, όπως έλαβε χώρα από τα εθνικά δικαστήρια, η οποία επηρεάστηκε από προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των γυναικών που υφίστανται βία. Μολονότι η έλλειψη ευαισθητοποιημένης ως προς το φύλο προσέγγισης τονίστηκε με σαφήνεια από το Δικαστήριο ως ένας από τους παράγοντες που συνέβαλαν στην κακοποίηση της προσφεύγουσας, εν τούτοις δεν θεωρήθηκε ως επαρκής απόδειξη της έμφυλης διάκρισης σε βάρος της[9].

Στην υπόθεση *E.A. and European Association for combating violence against women at work v. France* (προσφυγή αρ. 30556/22), το Δικαστήριο επανέλαβε ότι η προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων είναι ένα θέμα που εμπίπτει στις θετικές υποχρεώσεις των κρατών, βάσει των άρθρων 3 και 8 της ΕΣΔΑ, και ελέγχεται από το ίδιο. Στις ποινικές διαδικασίες και ειδικά αναφορικά με σεξουαλικής φύσης εγκλήματα, παράλληλα με την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να προστατεύει την εικόνα, την αξιοπρέπεια και την ιδιωτική ζωή των θυμάτων. Αυτό περιλαμβάνει την (μη) αποκάλυψη προσωπικών τους δεδομένων και πληροφοριών που δεν σχετίζονται με τα γεγονότα που αφορούν στη συγκεκριμένη κατηγορία. Ακόμα, το Δικαστήριο αποφάνθηκε πως θεωρεί ουσιώδες, αναφορικά με τις εθνικές δικαστικές αρχές, το να μην αναπαράγουν έμφυλα στερεότυπα στις δικαστικές αποφάσεις, να μην υποβαθμίζουν τη σημασία της έμφυλης βίας, αλλά ούτε και να εκθέτουν τις γυναίκες σε δευτερογενή θυματοποίηση, κάνοντας ενοχοποιητικά και επικριτικά σχόλια τα οποία μπορεί να υποβαθμίσουν την εμπιστοσύνη των θυμάτων στο δικαστικό σύστημα (παρ. 138 και 170).

Όλα τα ανωτέρω οδήγησαν τον ενωσιακό νομοθέτη να διαπιστώσει, στο προοίμιο της Οδηγίας 2024/1385 για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας ότι: «*η παρουσίαση αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με προηγούμενη σεξουαλική συμπεριφορά, τις σεξουαλικές προτιμήσεις και την αμφίεση ή την ενδυμασία του θύματος με σκοπό την αμφισβήτηση της αξιοπιστίας και της μη συναίνεσης των θυμάτων σε υποθέσεις σεξουαλικής βίας, ιδίως σε περιπτώσεις βιασμού, μπορεί να ενισχύσει τη διαιώνιση των βλαπτικών στερεοτύπων που αφορούν τα θύματα και να οδηγήσει σε επαναλαμβανόμενη ή δευτερογενή θυματοποίηση*».

Προς τούτο ζήτησε από τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν ότι τα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την προηγούμενη σεξουαλική συμπεριφορά του θύματος ή άλλες πτυχές της ιδιωτικής ζωής του, που συνδέονται με αυτήν, επιτρέπονται μόνο όταν είναι αναγκαίο να αξιολογηθεί ένα συγκεκριμένο ζήτημα στη συγκεκριμένη υπόθεση. Έτσι, το άρθρο 20 της Οδηγίας ορίζει ότι τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, επιτρέπονται τα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την προηγούμενη σεξουαλική συμπεριφορά του θύματος ή άλλες σχετικές μ' αυτήν πτυχές της ιδιωτικής ζωής του, μόνο όταν είναι σημαντικό και αναγκαίο.

Στην υπόθεση *X. v. Cyprus* (προσφυγή αρ. 40733/22), η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι έδωσε κατάθεση προς τις αρμόδιες αρχές τρεις φορές έναντι μίας που κατέθεσαν οι κατηγορούμενοι, σχετικά με τον ομαδικό βιασμό της. Η αστυνομία υπήρξε προκατειλημμένη εξ αρχής απέναντί της, ρωτώντας τη αν είχε εμπλακεί σε παρόμοιο περιστατικό στο παρελθόν. Ο επικεφαλής της ανάκρισης και ο σύμβουλος του Γενικού Εισαγγελέα τής άσκησαν κριτική γιατί δεν είχε

---

[8]. I. RENZULLI, Discrimination and gender stereotypes in judicial decisions: The jurisprudence of the European Court of Human Rights in light of J.L. v. Italy – A retreat into the shadows?, Netherlands Quarterly of Human Rights 2023, σσ. 155-173, σ. 167.

[9]. K. SEKOWSKA-KOZLOWSKA, J.S. v. Slovakia, To claim or not to claim? (gender discrimination in domestic violence cases), Strasbourg Observers com, 2006.

αποκαλύψει τις προηγούμενες σεξουαλικές σχέσεις της με ορισμένους από τους υπόπτους (οι οποίοι συμμετείχαν στον ομαδικό βιασμό της), πράγμα που έκανε στη δεύτερη κατάθεσή της για τους φίλους (και δράστες του εγκλήματος) του συντρόφου της. Θεώρησαν την καταγγέλλουσα αναξιόπιστη, εξαιτίας των αντιφάσεών της σχετικά με τον αριθμό των βιαστών, ενώ η ίδια είχε καταθέσει εξ αρχής πως δεν γνώριζε τον ακριβή αριθμό τους.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η αξιοπιστία της προσφεύγουσας κρίθηκε μέσα από επιζήμια έμφυλα στερεότυπα και συμπεριφορές επίκρισης προς το πρόσωπό της. Εστιάζοντας στο παρελθόν της, οι αρχές φαίνεται να υπονόησαν ότι, εφ' όσον είχε συμμετάσχει στο παρελθόν σε ομαδική σεξουαλική συνεύρεση, δεν θα μπορούσε να έχει αρνηθεί να εμπλακεί σε τέτοια δραστηριότητα την ημέρα του φερόμενου βιασμού. Προκαταλήψεις διαπίστωσε το Δικαστήριο και στην εκτίμηση του αποδεικτικού υλικού, όπως και αποτυχία των εθνικών αρχών να εκτιμήσουν την ψυχολογική επίπτωση του επίδικου βιασμού στην προσφεύγουσα το κρίσιμο χρονικό σημείο της πρώτης κατάθεσής της. Οι καταθέσεις της ενώπιον των αρχών, χωρίς παρουσία δικηγόρου, χωρίς καμία ψυχολογική υποστήριξη – ενώ ήταν μόλις 18 ετών – ή την παρουσία κοινωνικής υπηρεσίας θεωρήθηκαν από το Δικαστήριο ως δευτερογενής θυματοποίησή της και έλλειψη ευαισθητοποιημένης, προς το θύμα, προσέγγισης. Ως προς τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας περί έλλειψης αδιάβλητης κρίσης από τον Γενικό Εισαγγελέα της Κύπρου, το Δικαστήριο παρέπεμψε στις προηγούμενες κρίσεις του περί μη αποτελεσματικής έρευνας, κρίνοντας ότι παρέλκει η κρίση του περί του ζητήματος αυτού. Με αυτόν τον τρόπο, το ΕΔΔΑ απέφυγε τον σκόπελο της ευθείας διαπίστωσης μεροληπτικής μεταχείρισης του θύματος από την εισαγγελική αρχή, η οποία στη συγκεκριμένη περίπτωση ασκούσε δικαιοδοτική αρμοδιότητα, αποφασίζοντας την μη παραπομπή των κατηγορουμένων στο δικαστήριο. Στο σημείο αυτό τίθεται ένα ζήτημα δίκαιης δίκης, όπως θα καταδειχθεί παρακάτω. Καταλήγοντας, το Δικαστήριο διαπίστωσε την ύπαρξη στην Κύπρο ορισμένων στερεοτύπων αναφορικά με το γυναικείο φύλο, τα οποία εμπόδισαν την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων της προσφεύγουσας ως θύματος έμφυλης βίας, δημιουργώντας ένα παρασκήνιο ατιμωρησίας των δραστών και αποθαρρύνοντας την εμπιστοσύνη του θύματος προς την ποινική δικαιοσύνη.

Δ. Η δευτερογενής συρματοποίηση ως εμπόδιο πρόσβασης στη δικαιοσύνη

Μολονότι το υπάρχον νομικό πλαίσιο, στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, φαίνεται να εγγυάται την ισότητα των φύλων, η δομή και η λειτουργία των δικαστικών υπηρεσιών συχνά το καθιστούν απροσπέλαστο ή εχθρικό προς τις γυναίκες που είναι θύματα έμφυλης βίας. Αυτά τα εμπόδια είναι συστημικά[10] και υπάρχουν σε κάθε στάδιο της νομικής διαδικασίας – από την κατάθεση μιας έγκλησης μέχρι την επίτευξη αποζημίωσης – και είναι ιδιαίτερα έντονα στις υποθέσεις έμφυλης βίας. Τα έμφυλα στερεότυπα και η μη ανταπόκριση από τις αρχές επιβολής του νόμου και τις δικαστικές αρχές παραμένουν θεμελιώδη εμπόδια. Αστυνομικοί, εισαγγελείς και δικαστές έχουν συχνά στερεοτυπικές αντιλήψεις για τους ρόλους των φύλων κι αυτό επηρεάζει το πώς αντιλαμβάνονται αυτά που λένε τα θύματα, εκτιμούν το αποδεικτικό υλικό και νοηματοδοτούν την αξιοπιστία τους.

Οι γυναίκες που είναι θύματα έμφυλης βίας συχνά αντιμετωπίζουν πολλαπλές και διασταυρούμενες μορφές διακριτικής μεταχείρισης (intersectionality) και θυματοποίησης. Γυναίκες Ρομά, μετανάστριες, ηλικιωμένες, γυναίκες με αναπηρία ή μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας αντιμετωπίζουν ένα ευρύτερο φάσμα δευτερογενούς θυματοποίησης και αποτροπής πρόσβασής τους στη δικαιοσύνη, λόγω διακριτικής μεταχείρισης που υφίστανται εξ αιτίας της φυλής ή εθνικότητας, της πνευματικής ή κινητικής τους κατάστασης, ή του σεξουαλικού τους προσανατολισμού.

---

[10]. UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS COUNCIL, Working Group on Discrimination against Women and Girls «Advancing comprehensive legal, policy, procedural and institutional measures to tackle the persistent structural discrimination faced by women and girls and ensure and strengthen their access to justice», 8-10 September 2025, σ. 3.

Οι γυναίκες με αναπηρίες αντιμετωπίζουν μια σειρά από εμπόδια από το δικαστικό σύστημα, περιλαμβανομένης της συστηματικής μη αναγνώρισής τους ως αξιόπιστων μαρτύρων[11]. Αυτός ο αποκλεισμός είναι ιδιαίτερα προβληματικός σε υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης ή άλλων μορφών έμφυλης βίας, στις οποίες η καταγγέλλουσα μάρτυρας μπορεί να εισφέρει κρίσιμες αποδείξεις, αναγκαίες για την καταδίκη του δράστη. Οι υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης που αφορούν άτομα με νοητικές δυσκολίες σπάνια φθάνουν στο δικαστήριο και, αν συμβεί αυτό, η καταγγέλλουσα συνήθως δεν χρησιμοποιείται ως μάρτυρας εναντίον του δράστη. Οι γυναίκες με ψυχικές ή νοητικές αναπηρίες όχι μόνο αποκλείονται ως μάρτυρες, επειδή μπορεί να έχουν δυσκολίες στην επικοινωνία με την αστυνομία, αλλά η σεξιστική αντιμετώπισή τους οδηγεί στην αποτροπή κατάθεσής τους ή την αγνόησή της.

Στην υπόθεση *I.C. v. The Republic of Moldova* (προσφυγή αρ. 36436/22), το Δικαστήριο αποφάνθηκε πως στις περιπτώσεις ατόμων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, όπως τα άτομα με αναπηρίες, οι αρμόδιες εθνικές αρχές πρέπει να επιδεικνύουν ιδιαίτερη επαγρύπνηση και να παρέχουν αυξημένη προστασία, δεδομένου ότι η δυνατότητα αυτών των ατόμων ή η θέλησή τους να υποβάλουν μια καταγγελία συχνά επηρεάζεται αρνητικά. Η συγκεκριμένη υπόθεση αφορούσε γυναίκα με πνευματική αναπηρία, η οποία κατήγγειλε σεξουαλική κακοποίηση και εργασιακή εκμετάλλευση (human trafficking και δουλεία, διαπίστωσε το Δικαστήριο). Κατά την αρχική της κατάθεση, οι αστυνομικοί την ρώτησαν ευθέως αν είχε απολαύσει τις σεξουαλικές σχέσεις που είχε με τον δράστη. Τέτοιου είδους ερωτήσεις, διαπίστωσε το Δικαστήριο, ήταν ξεκάθαρα ακατάλληλες, μη ευαισθητοποιημένες και επιζήμιες. Ήταν επίσης νομικά άσχετες με την καταγγελία, ενώ η έρευνα θα έπρεπε να εστιάσει στην απουσία συναίνεσης. Μια τέτοια συμπεριφορά της αστυνομίας μπορεί να προέρχεται μόνο από τη στερεοτυπική αντίληψη ότι η γυναίκα μπορεί με κάποιον τρόπο να ευθύνεται για την κακοποίηση που υπέστη. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι οι ερωτήσεις που τέθηκαν δεν στόχευαν μόνο στο να πλήξουν την αξιοπιστία της καταγγέλλουσας, αλλά και να αμαυρώσουν τον χαρακτήρα της.

Υπάρχει η αντίληψη ότι τα άτομα με αναπηρία στερούνται της ικανότητας αυτενέργειας, ενώ το φύλο τους αποτελεί μία ακόμα πηγή ευαλωτότητας και διακριτικής μεταχείρισής τους. Πολλαπλές μορφές διακρίσεων σε βάρος των γυναικών με αναπηρία επηρεάζουν όλες τις εκφάνσεις της ζωής τους, αλλά ιδιαίτερα όταν υφίστανται κακοποιητική συμπεριφορά, τούς στερείται η πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, σε νομική βοήθεια και, εν τέλει, η πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη. Το ΕΔΔΑ επεσήμανε πως το εθνικό δικαστήριο συμπέρανε ότι η προσφεύγουσα υπήρξε αναξιόπιστη, επιλέγοντας να βασιστεί στις καταθέσεις μαρτύρων που έκριναν με διαθέσεις διάκρισης την αξιοπιστία της, ως γυναίκας με πνευματική αναπηρία, ενώ αρνήθηκε να δεχθεί την εκτίμηση επαγγελματία, ο οποίος επιβεβαίωσε την ειλικρίνεια της προσφεύγουσας και το τραύμα της. Μια τέτοια εκτίμηση της καταγγελίας της προσφεύγουσας την εξέθεσε σε δευτερογενή θυματοποίηση και ισοδυναμεί με αποτυχία να της χορηγηθεί η αναγκαία υποστήριξη για να διορθωθεί η αδικαιολόγητη ανισότητα που σχετίζεται με την αντιμετώπιση της αναπηρίας της.

Το Δικαστήριο επανέλαβε πως σε μια ποινική διαδικασία σχετική με σεξουαλική βία είναι σημαντικό οι αρχές να αποφεύγουν να αναπαράγουν έμφυλα στερεότυπα στις δικαστικές αποφάσεις, υποβαθμίζοντας τη σοβαρότητα της έμφυλης βίας και εκθέτοντας τις γυναίκες σε δευτερογενή θυματοποίηση, κάνοντας ενοχοποιητικά και επικριτικά σχόλια, συμπεριφορά η οποία μπορεί να αποδυναμώσει την εμπιστοσύνη των θυμάτων στο δικαστικό σύστημα (βλ., *mutatis mutandis*, *J.L. v. Italy*, προσφυγή αρ. 5671/16, παρ. 139-141· *C. v. Romania*, προσφυγή αρ. 47358/20, παρ. 83-85).

Παρατήρησε, ακόμα, ότι τα εθνικά δικαστήρια θεώρησαν νόμιμο να ληφθεί μια γυναίκα με πνευματική αναπηρία από το άσυλο για να γίνει νοικοκυρά ή σύντροφος ενός άνδρα και να εργασθεί για την οικογένεια, και έκριναν πως κάθε εργασία που θα έκανε αυτή η γυναίκα στο

---

[11]. R. MANJOO, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, A/67/227, United Nations General Assembly, 3 August 2012, https://www.ochre.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/A.67.227.pdf.

σπίτι ή στη φάρμα χωρίς αμοιβή, δεν θα θεωρούνταν εργασιακή εκμετάλλευση. Τέτοιες απόψεις φαίνεται να μεταφέρουν στερεότυπα, προκατειλημμένες απόψεις και μύθους για την αυτενέργεια των ατόμων με πνευματική αναπηρία, για τον ρόλο της γυναίκας ως νοικοκυράς που φροντίζει για τις ανάγκες του άνδρα και της οικογένειας και για την, χωρίς οικονομική αξία, εργασία της γυναίκας στο σπίτι.

Το Δικαστήριο, από τον συνδυασμό των ανωτέρω παραγόντων, συμπέρανε ξεκάθαρα συμπεριφορά διακριτικής μεταχείρισης απέναντι στην προσφεύγουσα, ως γυναίκα με πνευματικές αναπηρίες. Όλα τα στοιχεία αυτά ήταν επαρκή για να συναγάγει ότι οι εγχώριες αρχές αντιμετώπισαν τη συγκεκριμένη υπόθεση με θεσμική αδράνεια και έλλειψη γνώσης πάνω στο φαινόμενο της έμφυλης βίας, σε βάρος των γυναικών με αναπηρίες. Ακόμα, θεώρησε ότι οι εγχώριες αρχές απέτυχαν να βοηθήσουν στην πρόσβαση της προσφεύγουσας στη δικαιοσύνη. Για τους λόγους αυτούς, έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ σε συνδυασμό με τα άρθρα 2, 4 και 8 της Σύμβασης.

Σε επίπεδο Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, η διεθνής σύμβαση για τα άτομα με αναπηρίες (Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD), άρθρο 8), επιβάλλει την υποχρέωση των συμβαλλόμενων κρατών να καταπολεμήσουν τα στερεότυπα που πλήττουν τα άτομα με αναπηρία. Η Επιτροπή για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων σε βάρος των γυναικών, στην υπόθεση *R.P.B. v. The Philippines*, τόνισε[12] ότι είναι ιδιαιτέρως σημαντικό οι γυναίκες με αναπηρίες να απολαμβάνουν από τα κράτη μέλη αποτελεσματικής προστασίας απέναντι στις έμφυλες διακρίσεις και να έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματικά ένδικα μέσα.

Στην υπόθεση ενώπιον του ΕΔΔΑ, *Ubeda and others v. Italy* (προσφυγή αρ. 9993/24, απόφαση της 2ας Ιουλίου 2026), το Δικαστήριο έμεινε έκπληκτο από τους λόγους για τους οποίους ζητήθηκε η διακοπή της διαδικασίας της έρευνας από την αρμόδια διωκτική αρχή – μεταξύ άλλων, ο δημόσιος κατήγορος ισχυρίστηκε ότι η τοποθέτηση του μαχαιριού στον λαιμό του θύματος ήταν ένα «κακό αστείο» και ότι η σεξουαλική βία δεν τεκμηριωνόταν, δεδομένου πως ήταν δύσκολο να αποδειχθεί ότι ο σύζυγος ήταν ενήμερος για την έλλειψη συναίνεσης από την πλευρά της γυναίκας του, θεωρώντας ότι είναι φυσιολογικό για τους άνδρες να πρέπει να παρακάμψουν ένα ελάχιστο όριο αντίστασης, το οποίο κάθε γυναίκα τείνει να επιδεικνύει, όταν είναι κουρασμένη από την καθημερινή ρουτίνα και ο άνδρας κάνει μια σεξουαλική κίνηση – λόγοι οι οποίοι αντανακλούν σεξιστική και στερεοτυπική νοοτροπία, η οποία πρέπει να αποφεύγεται από τις εθνικές δικαστικές αρχές. Από αυτή την άποψη, το Δικαστήριο τόνισε πως, αποφάσεις που βασίζονται σε στερεότυπα, συμβάλλουν στην αποδοχή της ενδοοικογενειακής βίας (παρ. 96) και αντιλαμβάνεται πως η προσέγγιση που υιοθετήθηκε από τον δημόσιο κατήγορο επιβεβαιώνει τις εκτιμήσεις της GREVIO[13], στις οποίες επισημαίνεται η τάση να δίνεται αξιοπιστία στα στερεότυπα και τις κοινές αντιλήψεις αναφορικά με τις συντροφικές σχέσεις, ως εγγενώς βασιζόμενες στην υποταγή, την καταδυνάστευση και την κτητικότητα. Σε σχέση με όλα αυτά, το Δικαστήριο συμμερίστηκε τις ανησυχίες που εκφράσθηκαν από την GREVIO, σχετικά με την πιθανότητα τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας να συνεχίζουν να υφίστανται δευτερογενή θυματοποίηση στις αίθουσες των δικαστηρίων.

Οι παραπάνω αποφάσεις του ΕΔΔΑ είναι ενδεχομένως από τις πιο χαρακτηριστικές, όχι όμως οι μοναδικές που επισημαίνουν την παραβίαση δικαιωμάτων των θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης και βιασμού και τη δευτερογενή θυματοποίησή τους από το σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης. Οι πράξεις αυτές, κατ' ουσίαν, στερούν από τα θύματα την αποτελεσματική πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη, όπως το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται στην ΕΣΔΑ, στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. και στα εθνικά συντάγματα των ευρωπαϊκών κρατών. Το ζήτημα αυτό δεν τίθεται ευθέως στο Δικαστήριο ως παραβίαση των σχετικών άρθρων 6 και 13 της ΕΣΔΑ. Όμως, διαφαίνεται καθαρά ότι, τόσο οι στερεοτυπικές και βασισμένες σε έμφυλες προκαταλήψεις ενέργειες των διωκτικών οργάνων, της αστυνομίας και των εισαγγελικών αρχών, όσο και οι αποφάσεις των δικαστών, εγείρουν σοβαρά ζητήματα

---

[12]. *R.P.B. v. Philippines* CEDAW/C/57/D/34/2011, https://juris.ohchr.org/casedetails/1875/en-US.

[13]. GREVIO, First Thematic Evaluation Report on Italy (GREVIO(2025)15), published on 2 December 2025, παρ. 133.

αντικειμενικής και αμερόληπτης κρίσης τους. «*Στην παρούσα υπόθεση*», αναφέρει η δικαστής του ΕΔΔΑ Yudkivska, στη συγκλίνουσα γνώμη της, στην υπόθεση *Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal* (προσφυγή αρ. 17484/15), όπου και προήδρευσε, «*είναι ξεκάθαρο πως ξεπερασμένα έμφυλα στερεότυπα έχουν επηρεάσει μία δικαστική απόφαση και αυτό από μόνο του ισοδυναμεί με παραβίαση των δικαιωμάτων της αιτούσας, που απορρέουν από την Σύμβαση*».

Η αποτροπή που υφίστανται τα θύματα μέσω της δευτερογενούς θυματοποίησής τους, όπως παραδέχεται το Δικαστήριο, αποθαρρύνει τη συνέχισή τους στην ποινική διαδικασία, τους στερεί αποτελεσματικά ένδικα μέσα, καλλιεργεί κλίμα ατιμωρησίας των δραστών και ευνοεί τη συνέχιση της έμφυλης βίας.

Σε διεθνές επίπεδο, η Επιτροπή για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων σε βάρος των γυναικών (CEDAW) έχει επισημάνει πως, βάσει του άρθρου 5 (α) της σχετικής Σύμβασης (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women), τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να αναδείξουν και να εξαλείψουν τα υφιστάμενα κοινωνικά και πολιτισμικά εμπόδια, συμπεριλαμβανομένων των έμφυλων στερεοτύπων, τα οποία εμποδίζουν τις γυναίκες από την άσκηση των δικαιωμάτων τους και την πρόσβασή τους σε αποτελεσματικά ένδικα μέσα[14].

Στην υπόθεση *Karen Tayag Vertido v. The Philippines*, η οποία εξετάσθηκε ενώπιόν της[15], τόνισε ότι η στερεοτυπική αντιμετώπιση επηρεάζει το δικαίωμα των γυναικών σε δίκαιη δίκη και ότι οι δικαστικές αρχές πρέπει να αποφεύγουν να υιοθετούν αυστηρές προϋποθέσεις, σχετικά με το πώς οι γυναίκες ή τα κορίτσια πρέπει να είναι ή τι θα πρέπει να έχουν κάνει, όταν αντιμετωπίζουν μια κατάσταση βιασμού, βασιζόμενες (οι αρχές) απλά σε προκαταλήψεις σχετικά με το τι συνιστά θύμα βιασμού ή θύμα έμφυλης βίας γενικώς. Στην προαναφερόμενη υπόθεση, η δικαστική απόφαση ξεκάθαρα επηρεάστηκε, αναφορικά με την εκτίμηση της αξιοπιστίας του θύματος, από μια σειρά στερεοτύπων, με τα οποία το θύμα δεν συμμορφωνόταν, σχετικά με το τι αναμένεται φυσιολογικά και ιδανικά από ένα θύμα, ή τι θεωρούσε ο δικαστής ως λογική και ιδανική συμπεριφορά του θύματος σε μια περίπτωση βιασμού.

Στη Γενική Σύστασή της No 32, η προαναφερόμενη Επιτροπή σημείωσε[16] ότι υπάρχουν δύο εκφάνσεις της προϋπόθεσης αμεροληψίας. Πρώτον, οι δικαστές δεν πρέπει να επιτρέπουν η απόφασή τους να επηρεάζεται από προσωπικές προκαταλήψεις και στερεότυπα. Ούτε να έχουν προκαθορισμένες αντιλήψεις για την υπόθεση που άγεται ενώπιόν τους, ούτε να λειτουργούν με τρόπο που προάγει αθέμιτα τα συμφέροντα του ενός μέρους σε βάρος του άλλου. Δεύτερον, το δικαστήριο θα πρέπει να δίνει την εντύπωση σε έναν μέσο συνετό παρατηρητή ότι είναι αμερόληπτο. Όταν ένας δικαστής κρίνει με βάση στερεοτυπικές αντιλήψεις, η οπτική υπό την οποία προσεγγίζει ένα άτομο βασίζεται σε προκαθορισμένες πεποιθήσεις σχετικά με μία συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα (στην οποία ανήκει το άτομο) και όχι στα σχετικά γεγονότα ή σε πραγματική έρευνα που σχετίζεται με το άτομο ή με τα περιστατικά της υπόθεσής του.

Τοποθετήσεις και χειρισμοί που «προδίδουν» μεροληψία υπέρ ενός ένδικου μέρους βρίσκονται σε αντίθεση με την αξίωση για αμερόληπτη και ανεξάρτητη δικαιοσύνη[17], που αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση του δικαιώματος σε δικαστική προστασία κατά το άρθρο 20Σ και το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ (δικαίωμα δίκαιης δίκης). Αμεροληψία σημαίνει πρωτίστως απουσία προκαταλήψεων (prejudice) και στερεοτύπων (bias) από την κρίση του δικαστή (*Kyprianou v. Cyprus*, προσφυγή αρ. 73797/01, παρ. 118). Η Επιτροπή για την εξάλειψη όλων των μορφών

---

[14]. CEDAW General Recommendation No 33 on women's access to justice, https://digitallibrary.un.org/record/807253?v=pdf, σ. 4/25 (7).

[15]. *Karen Tayag Vertido v. The Philippines*, UN Doc. CEDAW/C/46/D/18/2008 (22 September 2010), παρ. 8.4.

[16]. S. CUSACK, Eliminating judicial stereotyping. Equal access to justice for women in gender – based violence cases, Submitted to the Office of the High Commissioner for Human Rights on 9 June 2014, https://rm.coe.int/1680597b20.

[17]. Δ. ΚΟΡΟΣ, Δευτερογενής θυματοποίηση θυμάτων έμφυλης βίας από το δικαστικό σύστημα: Εγκληματολογικές παρατηρήσεις, Αρμ, 2025, σ. 80.

διακρίσεων σε βάρος των γυναικών (CEDAW) επεσήμανε, στην υπόθεση *V.K. v. Bulgaria*[18], πως τα κράτη μέλη της σχετικής Σύμβασης ευθύνονται για τις δικαστικές αποφάσεις που παραβιάζουν τις διατάξεις της.

Ε. Συμπεράσματα

Από όσα προαναφέρθηκαν γίνεται φανερό ότι η στερεοτυπική αντιμετώπιση των θυμάτων έμφυλης βίας από το σύστημα απονομής δικαιοσύνης δεν βλάπτει μόνο τα ίδια, αλλά πλήττει καίρια και τη δική του αξιοπιστία και αποτελεσματικότητα. Η στερεοτυπική αντιμετώπιση των θυμάτων, οι προκαταλήψεις και οι προδιατεθειμένες απόψεις πάνω σε συμπεριφορές που είναι δομημένες στο συλλογικό ασυνείδητο, ως χαρακτηριστικά που διέπουν τη θέση των γυναικών και των κοριτσιών μέσα στο κοινωνικό γίγνεσθαι, όταν υιοθετούνται από τους λειτουργούς της δικαιοσύνης αβασάνιστα, οδηγούν σε εσφαλμένη αντιμετώπιση και λανθασμένα συμπεράσματα της κρίσης τους ως προς τα περιστατικά που καλούνται να διαχειριστούν. Η δικαστική απόφανση επί κρινόμενης υποθέσεως δεν μπορεί να εδράζεται σε στερεότυπα και διακρίσεις με βάση το φύλο. Αντιθέτως, ο παράγοντας αυτός θα πρέπει να καθοδηγεί τον αστυνομικό, τον ανακριτικό υπάλληλο, τον δικαστή, στο να διαμορφώσει την κρίση του λαμβάνοντας υπόψη τον έμφυλο χαρακτήρα της περίπτωσης που έχει ενώπιόν του. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, οι Evaluation Reports της GREVIO, οι οποίες εκδίδονται εξατομικευμένα για κάθε κράτος μέλος της Σύμβασης, όπως και οι Συστάσεις της, δεν μπορεί παρά να αποτελούν οδηγό για κάθε δικαστική κρίση που αφορά σε υπόθεση με έμφυλα χαρακτηριστικά. Είτε αυτή αφορά βιασμό, σεξουαλική κακοποίηση, ενδοοικογενειακή βία, είτε εν γένει βία σε βάρος γυναικών ή κοριτσιών, όπως και ατόμων της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Ιδιαίτερα όταν διασταυρώνονται λόγοι επιπρόσθετης ευαλωτότητας των θυμάτων, όπως η αναπηρία, η φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, ο διαφορετικός σεξουαλικός προσανατολισμός, η μεγάλη ηλικία, η προσοχή και η ευαισθησία των αρχών θα πρέπει να εντείνονται ακόμη περισσότερο.

Ο τραυματικός χαρακτήρας της σεξουαλικής βίας, συμπεριλαμβανομένου του βιασμού, απαιτεί ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένη αντιμετώπιση από εκπαιδευμένο και εξειδικευμένο προσωπικό. Τα θύματα σεξουαλικής βίας χρειάζονται άμεση μετατραυματική υποστήριξη. Λαμβανομένων υπόψη των μοναδικών περιστάσεων των θυμάτων τέτοιων αδικημάτων και της συσχετιζόμενης ευάλωτης θέσης τους, η εν λόγω εξειδικευμένη υποστήριξη θα πρέπει να παρέχεται με τα υψηλότερα δυνατά πρότυπα ιδιωτικότητας και εμπιστευτικότητας. (Οδηγία 2024/1385/ΕΕ, προοίμιο, σκ. 64). Η εκπαίδευση των αστυνομικών στη διαχείριση περιστατικών βιασμού και έμφυλης βίας εν γένει είναι κομβικής σημασίας στην πρόληψη της δευτερογενούς θυματοποίησης, καθ' όσον τα αστυνομικά όργανα αποτελούν τους «θυροφύλακες» του ποινικού δικαστικού συστήματος. Μαζί τους είναι συνήθως η πρώτη επαφή των θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης, ενδεχομένως και η μοναδική (Rossetti …et al., 2017).

Ακόμα, είναι εξ ίσου σημαντική η εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των δικαστών πάνω σε ζητήματα έμφυλων διακρίσεων. Σχετική είναι η πρόσκληση[19] της GREVIO προς την Ελλάδα για τη λήψη μέτρων αναφορικά με την αρχική και ενδοϋπηρεσιακή εκπαίδευση των επαγγελματιών, ιδίως των δικαστικών λειτουργών, που εργάζονται με θύματα όλων των μορφών βίας. Στη Σύστασή της, η ανωτέρω αρχή ζητά να διασφαλίζεται ότι η παρεχόμενη εκπαίδευση καλύπτει θέματα όπως τα στερεότυπα που βασίζονται στο φύλο, η διαφορά σύγκρουσης και βίας, ο εντοπισμός των θυμάτων, τα δικαιώματα και οι ανάγκες τους, η πρόληψη της δευτερογενούς θυματοποίησης, ο αντίκτυπος της βίας στα παιδιά και η βία των γυναικών που είναι εκτεθειμένες σε διασταυρούμενες διακρίσεις.

---

[18]. *V.K. v. Bulgaria*, CEDAW/C/49/D/20/2008, https://juris.ohchr.org/casedetails/1702/en-US.

[19]. Ολόκληρη η Έκθεση είναι δημοσιευμένη στον επίσημο ιστότοπο της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης: https://www.coe.int/en/web/Istanbul-convention/Greece (στην αγγλική γλώσσα).